

ความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม เพราะการพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ นั้น ต้องอาศัยพลเมืองที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นปัจจัยสำคัญ การเสริมสร้างบุคคลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพนั้นสามารถทำได้ด้วยการให้การศึกษา เพราะการศึกษาสามารถพัฒนาบุคคลได้ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน พระราชทานแก่ ครู นักเรียน ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ตอนหนึ่งว่า "การศึกษาคือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความประพฤติ ทัศนคติ ค่านิยม และคุณธรรมของบุคคล เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ"¹ ทั้งนี้เพราะการศึกษาก่อให้เกิด ความรู้ ความคิด ทักษะ และทัศนคติแก่บุคคล ซึ่งตรงกับความเห็นของบุญชนะ อัครถาวรที่ว่า การศึกษาให้ความรู้พื้นฐานแก่บุคคล ทำให้รู้หนังสือ อ่านออก เขียนได้ พอที่จะไปฝึกฝนอาชีพตามความถนัดและความสามารถของตน ช่วยฝึกอบรมบุคคลให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รวมทั้งช่วยฝึกอบรมในด้านศีลธรรมจรรยา² นอกจากนี้ สายหยุด จำปาทอง

---

¹ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, "พระบรมราโชวาท," มิตรครู 19 (สิงหาคม 2520): หน้า 1.

² บุญชนะ อัครถาวร, "บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจ," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 6 (ตุลาคม 2514): 1 - 7.

ยังได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจว่า มีอยู่อย่างน้อยสองประการคือ ประการแรก การศึกษาช่วยผลิตคนใหม่มีความชำนาญในการผลิต ประการที่สอง การศึกษาช่วยให้คนมีภูมิปัญญากว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้มีความต้องการในสิ่งของหรือบริการมากขึ้น¹ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน

การศึกษาจะอำนวยความสะดวกให้แก่บุคคลและสังคมได้เพียงใดเพียงเท่านั้น ย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่าง ๆ ทางการศึกษา องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการศึกษาคือ "ครู" เพราะครูเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนการสอนของเด็กโดยตรง เป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็ก และถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ตามแนวปฏิรูปการศึกษาได้ให้ความสำคัญของครูไว้ว่า "ครูคือผู้มีหน้าที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการโดยรวมขึ้นในตัวผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนรักษาสภาพในการแสวงหาความจริงเพื่อชีวิต และสังคมที่ค้ำจุนกว่าปัจจุบัน"² การเปลี่ยนแปลงใด ๆ ทางการศึกษา เช่น การขยายการศึกษาภาคบังคับ การเปลี่ยนหลักสูตร แบบเรียน จะสามารถบรรลุเป้าหมายได้โดยสมบูรณ์เมื่อครูได้รับการพัฒนา ก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครู เพราะครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูเป็น "ครูของครู" เมื่อครูของครูได้รับการพัฒนา ก่อน ย่อมจะทำให้การฝึกหัดครูมีคุณภาพยิ่งขึ้น เมื่อการฝึกหัดครูได้รับการปรับปรุงในด้านคุณภาพ ครูที่ออกไปปฏิบัติการสอน ก็สอนอย่างมีประสิทธิภาพ ผลของการสอนอย่างมีประสิทธิภาพนั้น ย่อมนำไปสู่ผลผลิตที่มีคุณภาพ เมื่อผู้จบการศึกษามีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการและคุณลักษณะอื่น ๆ เป็นอย่าง

¹ สายพุก จำปาทอง, "การศึกษากับการลงทุน," คู่มือปริทัศน์ 1 (มกราคม 2519):

5 - 8.

² สิบปพนท์ เกตทัต, "การศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม การเสริมสร้างสังคมมนุษย์ในแนวแพ่งธรรมส์จจะ," อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ศาสตราจารย์ ดร.จรูญทัศน์ พุกกะมาน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศรีธรณสาร, 2519), หน้า 31.

ได้แล้ว เขาขอมเป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพ¹ ดังนั้นการฝึกหัดครูจึงเป็นญวญแจสำคัญในการพัฒนาประเทศ การปรับปรุงการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพไ้มาตรฐาน จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการโดยรีบด่วน

การผลิตครูส่วนใหญ่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมการฝึกหัดครูซึ่งอาจกล่าวได้ว่า "ครูวิชาสามัญทั้งหลายในระดับมัธยมตอนต้นและประณมทั้งสองระดับมากกว่า 80% ใ้รับการศึษาจากหลักสูตรของกรมการฝึกหัดครู"² ในปัจจุบัน กรมการฝึกหัดครูมีวิทยาลัยครูในสังกัดถึง 36 แห่งกระจายอยู่ทั่วประเทศ จึงจัดใ้วการกรมการฝึกหัดครูเป็นหน่วยงานผลิตครูที่ใหญ่ที่สุด การศึกษาปัญหาหรือการปรับปรุงใ้ใด ๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกหัดครู จึงน่าจะเริ่มจากจุดนี้ก่อน

ความสำคัญองงานผลิตครู นอกจากจะสนองความต้องการในค่านปริมาณแล้ว สิ่งสำคัญไม่ควรมองข้ามไปก็คือการเสริมสราง "ความเป็นคนดี ความเป็นครูดี และความเป็นผู้มีความรู้ดี"³ ในระยะ 15 ปีที่ผ่านมามีปัญหาขาดแคลนครู เพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศเป็นปัญหาสำคัญถึงในปัจจุบันปัญหานี้ไ้คล้คลายลงไป "แต่ปัญหาเกี่ยวกับครูในปัจจุบันเป็นปัญหาด้านคุณภาพ"⁴

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รทงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาตามผลการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร: เอรารวมการพิมพ์, 2519), หน้า 1-2.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

³ กรมการฝึกหัดครู, หลักสูตรการฝึกหัดครู สภาการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตำรวจ, 2520) หน้า 4.

⁴ กรมการฝึกหัดครู, กองแผนงาน, "แผนพัฒนาการศึกษาาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ของกรมการฝึกหัดครู (ฉบับย่อ)" (กรุงเทพมหานคร: กองแผนงาน กรมการฝึกหัดครู, 2520), หน้า 1 (อัครสำเนา).

กรมการฝึกหัดครูได้ตระหนักถึงปัญหาในข้อนี้เป็นอย่างดี ดังปรากฏในวัตถุประสงค์ของการทำงานตามแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520 - 2524) ของกรมการฝึกหัดครูที่ว่า "กรมการฝึกหัดครูจะเร่งรัดพัฒนาการฝึกหัดครูให้สนองความต้องการครูเพื่อพัฒนาการศึกษาของประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน"¹ แต่การพัฒนาการฝึกหัดครูจะสำเร็จจุดลงไปได้นั้นจะต้องปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของวิทยาลัยครูให้สมบูรณ์เสียก่อน

วิทยาลัยครู เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และเป็นแหล่งผลิตครูของกรมการฝึกหัดครู มีทำหน้าที่ผลิตครูในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ถ้าหากจะย้อนหลังไปดูประวัติการฝึกหัดครูของไทยจะพบว่ามีวิทยาลัยครู เน้นบทบาทในการผลิตครู เป็นประการสำคัญ ส่วนบทบาทในด้านอื่นพอจะปรากฏอยู่บ้าง คือบทบาทในการบริการสังคม เช่น การอบรมครูประจำการ แต่ส่วนใหญ่บทบาทในด้านนี้จะแอบอิงไปกับการฝึกสอน ต่อมาในปัจจุบันสภาพสังคมและบ้านเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและความผันผวนทางการเมือง ยังผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม ทำให้แนวความคิดและทัศนคติของคนไทยเปลี่ยนไปจากเดิม ในเรื่องของการศึกษาก็มีแนวความคิดที่จะให้สถาบันการศึกษารับใช้และสนองความต้องการของชุมชนและสังคมให้มากขึ้น วิทยาลัยครูซึ่งมีลักษณะเป็นสถาบันสังคมอย่างหนึ่ง จึงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ด้วยความต้องการและความจำเป็นของสังคม จะต้องปรับปรุงตนเองให้มีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของสังคมใหญ่อยู่เสมอ เมื่อสังคมใหญ่เปลี่ยนแปลงไป วิทยาลัยครูจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงด้วย ในเรื่องนี้คิด บุญเรืองรอด ได้ให้แนวคิดไว้ว่า "วิทยาลัยครูเป็นสถาบันชั้นสูงชนิดเดียวที่ตั้งอยู่ครอบคลุมทั้งประเทศ จึงมีโอกาสดีกว่าสถาบันประเภทเดียวกันอื่น ๆ ที่จะรับผิดชอบต่อสังคม หากวิทยาลัยครูไม่ยอมรับบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการและช่วยเหลือสังคมอย่างเต็มที่ น่าจะเป็นความผิดพลาด

¹ กรมการฝึกหัดครู, กองแผนงาน, "แผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) ของกรมการฝึกหัดครู (ฉบับย่อ)" (กรุงเทพมหานคร : กองแผนงานกรมการฝึกหัดครู 2520) 3 หน้า 2 (อักษรสำเนา).

อย่างมหันต์"¹ นั้นแสดงว่า สนับสนุนให้วิทยาลัยครูได้ขยายบทบาทในด้านบริการสังคมให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

หากจะพิจารณาหน้าที่ของวิทยาลัยครู ตามพระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 มาตรา 5 ได้บัญญัติไว้ว่า "ให้วิทยาลัยครูเป็นสถาบันการศึกษาและการวิจัย มีวัตถุประสงค์ในการให้การศึกษาวิชาการและผลิตครูถึงระดับปริญญาตรี ทำการวิจัย ส่งเสริมวิชาชีพและวิหะฐานะของครูอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ผู้บริหาร การศึกษา ทำนุบำรุงวัฒนธรรมให้บริการทางวิชาการแก่สังคม"²

การที่วิทยาลัยครูจะดำเนินการขยายบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ข้างต้นนั้น ต้องอาศัยบุคลากรทุกฝ่ายในวิทยาลัยครูทำงานประสานกัน โดยต่างก็มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเป็นอย่างดี และยึดวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันคือ จะทำทุกอย่างเพื่อให้วิทยาลัยครูได้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือเจตนาที่ได้ตั้งเอาไว้

"อาจารย์" เป็นบุคลากรฝ่ายปฏิบัติที่สำคัญที่สุดของวิทยาลัยครู เพราะอาจารย์เป็นผู้รับนโยบายและแผนมาปฏิบัติ การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแผนรวมทั้งการมีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนจึงเป็นสิ่งจำเป็น และต้องถือว่าหน้าที่หลักของวิทยาลัยก็คือ หน้าที่ของอาจารย์วิทยาลัยครูแต่ละคนนั่นเอง

ปัจจุบันได้มีการเคลื่อนไหวในวงการฝึกหัดครูและในวิทยาลัยครูหลายประการ เช่น การจัดการอบรมให้ความรู้ในการวิจัยแก่อาจารย์ในวิทยาลัยครู การประชุมสัมมนาเกี่ยวกับแนวโน้มของการฝึกหัดครู การจัดแสดงนิทรรศการเพื่อส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมของวิทยาลัยครูต่าง ๆ เหล่านี้ ล้วนแสดงให้เห็นว่ากรมการฝึกหัดครูอยู่ในระหว่างการเร่งรัดให้วิทยาลัยครูทุกแห่งได้ปฏิบัติ

¹ พิลก บุญเรืองรบ, "การพัฒนารูปแบบ : ใจความรอบคอบในการรับใช้สังคม 'วิทยาลัยครู,'" สุบรรณ 1 (กุมภาพันธ์ 2519): 13.

² "พระราชบัญญัติวิทยาลัยครู พ.ศ. 2518," ราชกิจจานุเบกษา (ฉบับพิเศษ) 92 (27 กุมภาพันธ์ 2518): 24

หน้าที่ให้สมมุติตามพระราชบัญญัติ วิทยาลัยครู พ.ศ. 2518 โดยเฉพาะในด้านการวิจัยและการบริการสังคม แต่อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ในวิทยาลัยครู ก็ยังจัดได้ว่ามีน้อย ดังที่ พะนอม แก้วกำเนิก ได้ให้ข้อสังเกตว่า "มีครูอาจารย์อีกจำนวนไม่น้อยที่ยังไม่ได้เริ่มปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ แต่ใช้เวลาปฏิบัติงานส่วนใหญ่อยู่เพียงในเรื่องของการสอนตามตารางสอนที่วิทยาลัยครูกำหนด อันเป็นส่วนงานผลิตครูแต่ประการเดียว"¹ เมื่อเป็นเช่นนี้ครูอาจารย์ในวิทยาลัยครูก็ไม่แตกต่างอะไรกับครูอาจารย์ในโรงเรียนประถมศึกษาและมีชั้นศึกษา แต่ครูอาจารย์ในวิทยาลัยครูเป็น "ครูของครู" จึงควรมีบทบาทหน้าที่แตกต่างไปจากครูอาจารย์ในสถานศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่ได้ทำหน้าที่ผลิตครู วิทยุ สาทร ได้ให้ข้อคิดแก่อาจารย์ในวิทยาลัยครูคนหนึ่งว่า "อาจารย์ในวิทยาลัยครู จะต้องคนคว้า วิจัย ต้องเขียนตำรา และต้องทำอย่างกว้างขวาง และอาจารย์ในวิทยาลัยครูทุกคน จะต้องถือว่า ตนเองเป็น Knowledge Producer ซ้อนแตกต่างกับอาจารย์ในมัธยมและประถม ซึ่งเป็น Knowledge Consumer"²

การที่อาจารย์ในวิทยาลัยครูยังไม่ได้ปฏิบัติงานในด้านอื่น ๆ นอกจากการสอนอย่างจริงจังนั้น ใ้ว่าอาจารย์ในวิทยาลัยครูจะไร้ประสิทธิภาพหรือขาดความรับผิดชอบก็หาไม่ ในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นอาจารย์ในวิทยาลัยครูคนหนึ่ง และได้ปฏิบัติงานมานานพอสมควร ได้เคยสังเกต สนทนา และสอบถามปัญหาในการปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ จากผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ทราบว่ แท้ที่จริง อาจารย์ประสบปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ ตัวอย่างเช่น การที่ไม่ได้ทำการวิจัย ก็เพราะว่า ขาดทุนหรืองบประมาณที่จะทำการวิจัย เป็นต้น ประการสำคัญอาจารย์ส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนอย่างถ่องแท้ ทำให้ขาดแนวทางในการปฏิบัติงาน เรื่อง

¹ พะนอม แก้วกำเนิก, "งานของวิทยาลัย," ครูปริทัศน์ 2 (กันยายน 2520): 8

² วิทยุ สาทร, "การบริหารงานฝึกหัดครูในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการรับใช้สังคม," ใน การประชุมทางวิชาการ การฝึกหัดครูกับการรับใช้สังคม (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), หน้า 37 - 38.

นี้ตรงกับข้อสงสัยเกี่ยวกับการสัมมนาเรื่อง "แนวใหม่ของการฝึกหัดครู" ที่ว่า "มีครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูเป็นจำนวนมากไม่น้อยยังสงสัยในบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตนว่ามีอะไรบ้าง จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงาน และปรับปรุงตนเอง"¹ การสัมมนาดังกล่าวได้จัดขึ้นเมื่อวันที่ 20-22 เมษายน 2520 โดยกรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูว่า ครูอาจารย์ในสถาบันฝึกหัดครูควรมีบทบาทและความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานต่อไปนี้

1. การสอน
2. การนิเทศการสอน
3. การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ
4. งานวิจัย
5. กิจกรรมเสริมหลักสูตร
6. การให้บริการชุมชนและสังคม
7. หน้าที่พิเศษอื่น ๆ²

ผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ที่มีต่อการพัฒนาวิทยาลัยครูเป็นอย่างยิ่ง และเห็นว่าข้อเสนอแนะดังกล่าว กรอบคลุมถึงบทบาทตามสภาพความเป็นจริงในทางปฏิบัติมากที่สุดจึงมีความสนใจที่จะทราบว่า อาจารย์ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร ได้มีบทบาททางการสอน การนิเทศการสอน การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ งานวิจัย กิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้บริการชุมชนและสังคม และหน้าที่พิเศษอื่น ๆ มากน้อยเพียงใด

¹ กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการสัมมนาเรื่องแนวใหม่ของการฝึกหัดครู (กรุงเทพมหานคร: กรมการฝึกหัดครูและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2520), หน้า 29 .

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29 - 33.

และแท้ที่จริงอาจารย์วิทยาลัยครูควรจะเป็นผู้มีบทบาทและความรับผิดชอบของงานประเภทใด อย่างไร ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการปฏิบัติงานในบทบาทหน้าที่ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงหวังว่า ผลของการศึกษานี้จะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานครว่า ใ้มีบทบาทในด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด และจะช่วยให้อาจารย์ในวิทยาลัยครูเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบของตนดีขึ้น ตลอดจนจะเป็นแนวทางในการวางนโยบายและวางแผนพัฒนาวิทยาลัยครูให้ทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์ต่อวงการฝึกหัดครูและวงการศึกษาระดับชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบบทบาททางการสอน การนิเทศการฯ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ การวิจัย การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้บริการชุมชน และสังคม และหน้าที่พิเศษอื่น ๆ ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ปรากฏในบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

ก. ประชากรในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร 6 แห่ง คือ วิทยาลัยครูจันทร์เกษม วิทยาลัยครูชนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูสวนดุสิต และวิทยาลัยครูสวนสุนันทา

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่

1. บุคคลผู้อยู่ในตำแหน่งบริหารในระดับต่าง ๆ ของวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง คือ อธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา

2. อาจารย์ในวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ในภาคเรียนที่ 2

ปีการศึกษา 2520

ข. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพที่เป็นจริงและความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครูในเรื่อง การสอน การนิเทศการสอน การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ การวิจัย การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเสริมหลักสูตร การให้บริการชุมชนและสังคม และหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ผลของการวิจัยครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานในวิทยาลัยครูให้ดำเนินไปอย่างเหมาะสม อย่างสมคูลย์ อย่างสมบูรณ์ในหน้าที่ ตลอดจนมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการศึกษา และบรรลุถึงเป้าหมายตามแนวทางการปฏิรูปการฝึกหัดครูต่อไป

2. ช่วยให้เกิดความเข้าใจในบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัยครู

3. ช่วยให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ตามบทบาทหน้าที่ของอาจารย์

ในวิทยาลัยครู

ความหมายของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย

บทบาท หมายถึง รูปแบบของพฤติกรรมที่แสดงออกมาตามตำแหน่งหน้าที่ที่บุคคลนั้นได้รับการแสดง ออกน้อมยอมผูกพันอยู่กับ ความคิดเห็นของผู้ดำรงตำแหน่งเอง และความคาดหวังของผู้อื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับตำแหน่งนั้น

วิทยาลัยครู หมายถึง สถาบันฝึกหัดครูในสังกัดกรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหาร หมายถึง อาจารย์ในวิทยาลัยครูที่มีบทบาทด้านการบริหารในระดับต่าง ๆ

ได้แก่อธิการ รองอธิการ หัวหน้าสำนักงานอธิการ หัวหน้าคณะวิชา และหัวหน้าภาควิชา

✓ อาจารย์ หมายถึง ข้าราชการครูของวิทยาลัยครูที่ทำหน้าที่สอน นิเทศการสอน เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ วิจัย เป็นที่ปรึกษากิจการกรมเสริมหลักสูตร ใ้บริการชุมชนและสังคม และทำหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

ความรับผิดชอบ หมายถึง งานและภาระหน้าที่ของอาจารย์ในวิทยาลัยครูซึ่งคนหนึ่ง ๆ อาจมีภาระหน้าที่หลายอย่างได้

การสอน หมายถึง การดำเนินการในเรื่องการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตร การฝึกหัดครู หลักสูตรมัธยมและหลักสูตร ประถม การเตรียมการสอน และวางแผนการสอน ทั้งระยะสั้นและระยะยาว การสอนนักศึกษา การตรวจงาน และการประเมินผล เพื่อปรับปรุงการสอนของตน

การนิเทศการสอน หมายถึง การปฏิบัติการเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ การประชุมปรึกษา เพื่อทำความเข้าใจจุดมุ่งหมาย และหลักการของการฝึกสอนกับอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง การติดต่อกับประสานงานกับโรงเรียนฝึกสอน การสาธิตการสอน การนิเทศนักศึกษาฝึกสอน และการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการนิเทศการสอนของตน

✓ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ หมายถึง การสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา การศึกษาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนของนักศึกษา การควบคุมโปรแกรมการเรียนของนักศึกษา การให้คำแนะนำและปรึกษาทั้งในเรื่องการเรียน และเรื่องส่วนตัว รวมทั้งการติดต่อกับผู้ปกครองของนักศึกษาในกรณีจำเป็น

การวิจัย หมายถึง การแต่งตำรา และผลิตเอกสารทางวิชาการ การมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยของวิทยาลัยและสถาบันอื่น ๆ การทำการวิจัยด้วยตนเอง การนำผลการวิจัยต่าง ๆ มาใช้ ตลอดจนการผลิตเครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอนแบบใหม่ ๆ

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจการกรมเสริมหลักสูตร หมายถึง พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาคำถามเกี่ยวกับการ จักกิจการกรมเสริมหลักสูตร การให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาในการ จักกิจการกรมเสริมหลักสูตร การร่วมดำเนินการหรือวางโครงการ ในการ จักกิจการกรมเสริมหลักสูตร และการติดตามผลการ จักกิจการกรมเสริมหลักสูตร

การให้บริการชุมชนและสังคม หมายถึง การร่วมแสดงปาฐกถา อภิปรายและรับเชิญ

เป็นวิทยากร การให้การอบรมครูประจำการ การร่วมทำนุบำรุงศิลปและวัฒนธรรมของชาติ การรวม
กิจกรรมของชุมชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

หน้าที่พิเศษอื่น ๆ หมายถึง พหุกิจกรรมของอาจารย์ที่เกี่ยวข้องกับงานต่อไปนี้ การเงิน
งานธุรการ งานแผนงานและประเมินผล งานพัสดุ งานทะเบียนวัดผล งานห้องสมุด งานโสตทัศน
ศึกษางานแนะแนว งานสวัสดิการ และงานอาคารสถานที่

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารและอาจารย์ทุกคนที่ปฏิบัติงานอยู่
ระหว่างภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2520 ในวิทยาลัยครูในกรุงเทพมหานคร จำนวน 6 แห่ง
ได้แก่ วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูชนนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยครู
พระนคร วิทยาลัยครูสวนดุสิต และวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ได้จำนวนประชากรที่เป็นผู้บริหาร จำนวน
175 คน และอาจารย์จำนวน 759 คน รวมประชากรทั้งสิ้น 934 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยอาศัยแนวความคิด
จากตำรา เอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และปรึกษากับผู้มีประสบการณ์ ภายใต้คำแนะนำและ
ช่วยเหลือของอาจารย์ที่ปรึกษา แลวนำไปขอความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านการฝึกหัดครู จาก
นั้นจึงนำแบบสอบถามไปทดลองขั้นต้น (Tryout) กับบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ อาจารย์และผู้
บริหารของวิทยาลัยครูในส่วนภูมิภาคที่อยู่ใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมา
ปรับปรุงแก้ไขโดยผ่านอาจารย์ที่ปรึกษาอีก จนได้แบบสอบถามฉบับจริง แล้วจึงนำไปใช้กับประชากร
ที่ได้รับเลือกมาสำหรับการวิจัยครั้งนี้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำหนังสือแนะนำตัวจากหัวหน้าแผนกวิชาการบริหาร
การศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปยังวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง พร้อมทั้ง
แบบสอบถามจำนวน 934 ฉบับ ด้วยตนเอง และได้รับแบบสอบถามคืนมาใช้ในการวิเคราะห์
จริงจำนวน 694 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 74.30

วิธีดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว ผู้วิจัยให้นำมาทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระเบียบวิธีทางสถิติหาค่าร้อยละ (Percent) และมีนิยมเลขคณิต (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ลำดับขั้นในการเสนอข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้จัดลำดับขั้นของการเสนอข้อมูลไว้ดังนี้

บทที่ 1 กล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย ความหมายของคำบางคำที่ใช้ในการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 2 กล่าวถึง เอกสาร ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอแนวคิดเกี่ยวกับบทมาททั่วไป และแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทและความรับผิดชอบของอาจารย์ในวิทยาลัย ความขอบเขตของเรื่องที่ใดศึกษา ซึ่งมีทั้งหมด 7 ด้านคือ

1. ด้านการสอน
2. ด้านการนิเทศการสอน
3. ด้านการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ
4. ด้านการวิจัย
5. การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษากิจการ รมเสริมหลักสูตร
6. ด้านการให้บริการชุมชนและสังคม
7. ด้านหน้าที่พิเศษอื่น ๆ

บทที่ 3 เสนอวิธีการดำเนินการวิจัยโดยละเอียด โดยจะกล่าวถึง ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการเสนอข้อมูล

บทที่ 4 รวบรวมผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายความคึกเห็นเพิ่มเติม และให้ข้อเสนอแนะ